

Com es regula la comunicació interpersonal a Internet? La 'netiqueta'

Assessorament
i Terminologia

Introducció¹

En aquests darrers anys hem estat testimonis de com Internet deixava de ser una eina d'élits per instal·lar-se a empreses, universitats, escoles, cibercafès i a moltes llars (fins i tot hi podem accedir des dels telèfons mòbils). La socialització d'Internet ha posat a l'abast d'amplis sectors de la nostra societat uns nous sistemes sociotècnics de comunicació. Ens referim al correu electrònic, el xat, els sistemes de missatgeria instantània (ICQ —joc de mots de l'anglès *I seek you*— Messenger, etc.), la pàgina web, etc.²

La *netiqueta*³ (l'etiqueta de la xarxa) està constituïda per un conjunt de regles o normes que intenten resoldre qualsevol problema comunicatiu i vetllen per una bona «qualitat» en les interaccions que es donen a Internet. Les normes de la *netiqueta* es poden classificar en funció de l'àmbit que afecten. Així, per exemple, n'hi ha que fan referència al respecte dels drets d'autor.

Responsabilitats

Ets legalment responsable d'allò que escrius. Particularment, tu ets el responsable únic de qualsevol possible violació de la confidencialitat, de qualsevol vulneració dels drets d'autor o de qualsevol altre dret de la propietat intel·lectual que pugui atribuir-se de les teves intervencions en aquest web. (Democràcia.web, 1999)

D'altres incideixen en la qüestió de la identificació personal dels participants en els fòrums de debat o llistes de distribució.

6. Al final de cada missatge escriu el vostre nom i adreça electrònica [...] (Parlem, 1997)

Fins i tot, hi ha normes que regulen aspectes tècnics (no oblidem que la comunicació s'estableix a través d'ordinadors) com, per exemple, la recomanació, sovint oblidada pels usuaris, d'explicitar al receptor d'un correu electrònic amb quin programa s'ha d'obrir el fitxer adjunt que se li envia o consells més bàsics com el següent:

19. Procurar tenir el rellotge de l'ordinador a l'hora i dia correctes per tal de poder identificar els missatges més nous dels antics. (Parlem, 1997)

En aquest article, però, deixarem de banda aquests apartats de la *netiqueta* i ens centrarem només en les normes que tenen una dimensió lingüística o discursiva. Les normes que veurem en aquest article poden servir de guia per als lectors que tot just comencen a endinsar-se en l'ús dels nous sistemes de comunicació mediada per ordinador (d'ara endavant, CMO), però també per als usuaris experimentats que mai no hagin tingut en compte que la comunicació a la xarxa —com en qualsevol altre àmbit— també disposa de regles.

La tradició i l'ús fixen les regles que regeixen els intercanvis comunicatius. Aquestes regles varien en funció del mitjà. Així, per exemple, sabem que el gènere epistolar segueix una estructura de tres parts: la salutació (*Sr. Jardí* si seguim un to formal o *Hola Lluís!* si tenim una relació més personal amb el receptor), el cos de la carta i la signatura. La comunicació a través del telèfon demana que el receptor de la trucada iniciï la conversa amb una pregunta (*Si?; Digui?*) que a més de servir de salutació, convida a respondre a qui truca, tot cedint-li el torn de parla. En aquest moment s'espera que l'interlocutor saludi i/o s'identifiqui (*Bon dia. Sóc Mar Pla.*) llevat que esperi ser reconegut (*Sóc jo.*). Aquest patró canvia si s'usa el telèfon mòbil atès que aquest mitjà permet la identificació de la persona que truca de manera que es pot contestar la trucada amb la seqüència [salutació + vocatiu: *Hola Laia!*]. Una regla comuna entre la telefonia fixa i la mòbil exigeix que qui escolta trenqui el seu silenci amb *backchannels* o petits senyals com *sí* o *mhm* que s'intercalen amb el discurs de l'emissor per confirmar-li que se l'està escoltant.

Aquestes petites normes que permeten l'optimització de l'ús del mitjà comunicatiu afecten també els sistemes de CMO. Les normes s'adapten a cadascun d'aquests sistemes, de la mateixa manera que, com acabem de veure, la norma que regeix el

Autora

Marta Torres i Vilatarsana
torres@lincat.ub.es
mtorresv@uoc.edu

Els intercanvis comunicatius a través d'Internet, com a través de qualsevol altre mitjà, es regeixen per unes normes de conducta. En aquest article l'autora se centra en les normes que tenen una dimensió lingüística o discursiva per tal de donar als lectors una guia per optimitzar l'ús de la comunicació a través d'Internet.

primer torn de parla varia entre un telèfon fix i un de mòbil. Així, per exemple, les normes que estableixen com s'estructuren els continguts del correu electrònic s'apropen a les de les cartes, mentre que les normes del xat són més properes a les de la conversa. En aquest treball veurem normes que incideixen, en general, en qualsevol sistema de CMO i assenyalarem les que siguin específiques d'un sol sistema.⁴

L'anonimat, la no-presència física dels interlocutors i la plasmació per escrit de polèmiques poden ser font de conflictes en els xats, correus electrònics i en qualsevol sistema de CMO. En altres paraules, la descontextualització dels participants i dels missatges origina un sentiment d'impunitat que pot fer perillar el decurs de les interaccions. Disposar d'un codi amb la finalitat de fomentar una actitud d'autoregulació per part dels usuaris garanteix el principi fonamental d'Internet: posar en relació els interlocutors.

Es poden consultar diverses versions de *netiqueta* a Internet. Les més conegudes són les de Hambridge (1995), Rinaldi (1995) i Shea (1994). La darrera té l'especificitat de ser l'única *netiqueta* que compta amb una edició en paper. També n'hi ha d'especialitzades en un sol tipus de CMO. És el cas d'*E-Mail Etiquette* (1996), que, com indica el nom, se centra en els correus electrònics. Les *netiquetes* que coneixem en català publicades abans del 2000 i que il·lustren aquest article estan vinculades a les pàgines web de:

- Baladre (1997), una llista de distribució de correu anomenada «Xerrar»,
- Democràcia.web (1997), un fòrum de debat polític,
- Parlem (1997), una llista de distribució de correu del servidor Tinet,
- Normes del canal #Catalunya de xat vinculat al servidor DALnet (2000) i
- Què és l'irc? (2000), una pàgina sobre la *netiqueta* dels xats.

A l'hora d'analitzar el contingut de les *netiquetes*, Marcoccia (1998: 4) distingeix sis categories de regles:

- regles de cortesia
- regles de cooperació en la producció dels missatges
- regles sobre el contingut dels missatges
- regles relacionades amb el problema de la identificació dels escriptors i dels destinataris
- regles lligades al dret
- regles sobre aspectes tècnics

Les dues primeres categories són les més rellevants en relació amb l'objectiu d'aquest article, ja que contribueixen decisivament a millorar —o, més ben dit, a fer possible— la dimensió relacional entre els participants de la CMO. Tot seguit, procedirem a descriure la *netiqueta* a partir de models d'anàlisi propis de les interaccions verbals. D'aquesta manera, veurem com les converses presencials i les interaccions sincròniques (com les dels xats) o asincròniques (com les dels correus electrònics) que es donen a la xarxa comparteixen una sèrie de principis generals, que s'adapten a les diferències de canal (oral/escrit) i a la presència o absència física dels interlocutors.

Regles de cortesia

En relació amb el concepte de cortesia, desenvolupen un paper fonamental els *Principis generals de control de la imatge* postulats per Goffman (1973) i reelaborats per Brown i Levinson (1978/1987), i la noció d'*acte d'amenaça a la imatge*.

Principi 1: respecte la imatge de l'interlocutor.

- Eviteu els missatges que suposin un atac a la imatge de l'interlocutor o, dit amb altres paraules, estalvieu qualsevol enunciat ofensiu per a la resta de participants.

Regla 2: La utilització d'insults o grolleries serà motiu d'exclusió (Baladre, 1997)

Ús del llenguatge

Fes les teves aportacions des del respecte. Els missatges no poden ser redactats amb voluntat d'ofendre ni utilitzar llenguatge groller. No facis declaracions calumnioses, amb voluntat d'incitar a l'odi racial, contràries a la legislació vigent o a la Declaració Universal dels Drets Humans. (Democràcia.web, 1999)

16. No oblideu mai que a l'altre costat del teclat hi ha altres persones; sigueu sempre correctes i seguieu les normes elementals de respecte quan expresseu les vostres idees. (Parlem, 1997)

- Atenueu els missatges transgressors.

En el cas dels fòrums de debat i de les llistes de distribució, és fonamental regular les polèmiques i mirar de minimitzar qualsevol brot de violència verbal. Cal tenir en compte, a més, que si un usuari envia un correu recriminatori, aquest correu arribarà

no només a l'usuari al·ludit sinó també a tots els membres del fòrum o de la llista. Dit d'una altra manera, aquest tipus d'intercanvis equivaldrien a una discussió privada que es dugués a terme en un espai públic.

12. No recrimineu ningú públicament; si cal recriminar algú perquè no segueix les normes, feu-ho per e-mail privat. (Parlem, 1997)

- Repareu qualsevol missatge transgressor: cal excusar-se i/o justificar-se.

De vegades, els fòrums de discussió o els xats sobre temes punyents poden encendre els ànims dels participants de la mateixa manera que si s'intervé en una tertúlia radiofònica o en una reunió de veïns. També, per error, es poden cometre errors no intencionats com l'enviament d'un correu personal a un fòrum o a una llista de distribució o una intervenció desencertada en un xat (vegeu exemple 1). En tots aquests casos convé excusar-se.

Q. I sent flame mail to a discussion group I participate in, and now I regret it. What should I do ? R. A gracious apology is almost always appreciated (Shea — Netiquette for Discussion Groups)

Pregunta: He enviat un missatge encès a un grup de discussió en el qual participo i ara em sap greu. Què he de fer? Resposta: quasi sempre s'aprecia una disculpa amable (Shea — Netiquette for Discussion Groups)

(exemple 1) El participant gen_79 es disculpa perquè en la seva salutació ha desatès el sector femení:

gen_79: hola catalans
on_line: ...i catalanes
Destroyer: on son les catalanes?!!
gen_79: Perdoneu-me, catalanes!
(extret d'un xat al canal #Catalunya)

Principi 2: no violeu l'espai dels altres usuaris.

- Limiteu els costos de la comunicació, tant en recursos com en diners.
- No llegiu els missatges adreçats a d'altres usuaris.

Principi 3: respecte el temps dels altres.

Aquest principi es relaciona amb la màxima de relació o pertinença (Grice, 1975) en el sentit que demana que es respecti al màxim el temps que els altres usua-

ris necessitaran per llegir els nostres missatges i que, per tant, el text que s'envia sigui rellevant per als receptors.

Rule 4 : Respect other people's time and bandwidth — When you send email or post to a discussion group, you're taking up other people's time (or hoping to). It's your responsibility to ensure that the time they spend reading your posting isn't wasted. (Shea, 1994)

Norma 4: Respecteu el temps i l'ample de banda dels altres — Quan envieu un missatge de correu electrònic o participeu en un grup de discussió, esteu ocupant el temps dels altres (o espereu fer-ho). És responsabilitat vostra assegurar que no malgasten el seu temps si llegeixen els vostres missatges. (Shea, 1994)

Aquest principi pot concretar-se en la recomanació d'evitar correus de resposta automàtica. Molts servidors ofereixen aquest servei a l'usuari quan preveu no atendre el correu durant un període de temps, com per exemple, les vacances.

4. Eviteu robots, filtres, assistents i qualsevol altra mena d'automatismes en el vostre programa de correu electrònic o servidor que provoqui missatges de resposta automàtics dirigits a la llista... moltes persones rebran aquests missatges! (I poden enfadar-se). (Parlem, 1997)

Principi 4: adequieu els enunciats al context.

Tingueu en compte el tipus de CMO i les persones que hi participen. Com ja hem dit a la introducció, les *netiquetes* s'adeqüen a cada mitjà sociotècnic. Per posar un exemple, en la majoria de fòrums i llistes de distribució es demana que els participants signin els correus amb el seu nom real mentre que, en canvi, en els xats cada participant usa un sobrenom o *nickname*. Com s'evidencia en l'exemple 2, cada participant, amagat rere un sobrenom, es presenta i diu d'on és originari. Aquesta pràctica, tan habitual en els xats, seria inimaginable —i fins i tot reprovable— en un fòrum o en una llista de distribució.

Rule 3: Know where you are in cyberspace. Netiquette varies from domain to domain. What's perfectly acceptable in one area may be dreadfully rude in another (Shea, 1994)

Norma 3: Tingueu present en quin lloc del ciberespai sou. La netiqueta varia d'un lloc a un

altre. Allò que és perfectament acceptable en un àmbit pot ser espantosament groller en un altre.

(exemple 2) Els participants no revelen el seu nom real però en canvi expliciten obertament la seva localitat d'origen. Hem inclòs en l'exemple 19 torns de parla, però el capítol de presentacions, en el qual, en català i en les altres llengües, s'intenta esbrinar l'edat, el sexe i la localització dels participants, s'estén una bona estona més.

rosa: CEPS TU DÒN ETS
ceps: jo de la Bleda
ceps: a prop de vilafranca
nati: JO SOC DEL PALLARS SOBIRA
ninu: molt bones...!!
ceps: i tu?
BRU: Jo de Bergueda
rosa: quans anys tens
rita: jo soc de girona
nati: TU ROSA DON ETS
musso: que algú fa ciències polítiques????
BABA: qui es de vilafranxca?
ceps: jo
Orosa: de riudellots de la selva girona
BABA: qui es de vilafranca?
ceps: jo soc de vila
rosa: si
BABA: ceps?
BABA: jo tb!!!
(extret d'un xat al canal #Catalunya)

Principi de cooperació

La *netiqueta* conté alguns consells a l'entorn de la composició dels missatges. Es relacionen directament amb el *Principi de cooperació* de Grice (1975), entès com «una mena d'acord implícit entre els parlants, i que els porta a participar en la conversa d'una manera adequada i pertinent per al seu desenvolupament: respon quan siguis preguntat, dóna les informacions que calguin i quan calguin, etc.» (Payrató, 1996a: 192). El *Principi de cooperació* es concreta en quatre màximes, tres de les quals troben el seu paral·lel a la *netiqueta*.

Principi 5: màxima de relació. Siguen pertinents.

9) No discutirem d'allò que sabem (Baladre, 1997)

8. Eviteu les consultes en aquesta llista sobre qüestions que poden tractar-se en altres llistes de Tinet. (Parlem, 1997)

Principi 6: màxima de quantitat. Siguen breus.

8) Intenteu ser breus i especificar allò que voleu siga distribuït. (Baladre, 1997)

5. No copieu al complet les cites (quotes >) de missatges anteriors, sinó solament allò essencial (una o poques línies, sense capçaleres) que serveixin per fer simplement referència al que es respon. Rarament és necessari citar totes les línies de l'original. Citar línies clau és efectiu; citar més del compte és repetitiu i avorrit. Cal corregir el programa de correu que feu servir si ho fa automàticament. I evitar també les cites quilomètriques per dir «Si, molt bé, hi estic d'acord!». (Parlem, 1997)

Una pràctica d'usuaris avançats del correu electrònic que, a més, solen gestionar una gran quantitat de missatges consisteix a aprofitar només el camp del tema o *subject* per escriure un missatge curt i puntual mentre que el cos del missatge resta buit. D'aquesta manera el receptor s'estalvia d'obrir el missatge i pot llegir el contingut, això sí, breu, directament des de la pantalla en la qual apareix la llista de tots els missatges rebuts. Aquesta pràctica constitueix la manera més econòmica d'enviar i rebre un missatge, de manera que l'exemple també seria bo per al *Principi 3: respecteu el temps dels altres* que hem vist més amunt per l'estalvi de temps que representa per a l'emissor i receptor.

(3) Amb «PPT Atlantis ... rebut! Fi.», l'emissor del missatge confirma que ha rebut un arxiu amb una presentació del projecte ATLANTIS. El missatge és difícil de descodificar per a qui no disposa d'elements contextuals, però és molt clar i precís per a la receptora del missatge.

Tema: RE: PPT Atlantis ... rebut! Fi.

Data: 23/05/02 15:17

De: Miquel Strubell i Trueta

A: Marta Torres Vilatarsana

Principi 7: màxima de modalitat. Sigueu clars.

5. Make sure your notes are clear and logical. It's perfectly possible to write a paragraph that contains no errors in grammar or spelling, but still makes no sense whatsoever. (Shea, 1994)

5. Assegureu-vos que les vostres notes són clares i lògiques. Es pot escriure un paràgraf sense errors gramaticals o ortogràfics però que malgrat tot no tingui sentit. (Shea, 1994)

Com hem dit, la *netiqueta* no recull una de les quatre màximes de Grice, en concret la de qualitat, que defineix com «digueu la veritat: no digueu res fals o bé res mancat d'evidències» (1975: 46). Cal tenir en compte que «l'obligació» de fer contribucions certes dependrà de la modalitat de CMO. Així, en un fòrum de debat se suposa que els participants no menteixen, mentre que en un xat l'engany es concep com una estratègia comunicativa per mantenir l'anonimat dels interlocutors. Succeeix el mateix en les interaccions verbals: la presuposició de veritat en els enunciatos depèn del fet de parla i de la possibilitat d'identificació dels parlants. Per exemple, és més probable que es digui la veritat en una tertúlia radiofònica de tema científic, en la qual es posa en joc el prestigi de cada participant, que no pas en una enquesta anònima de carrer.

Normes d'estil

Els sistemes de CMO compten amb normes d'estil pròpies, és a dir, exclusives d'aquests nous mitjans de comunicació interpersonal com, per exemple, l'ús d'emoticones i de les majúscules amb valor de cridar en qualsevol mitjà, i la convenença d'assenyalar el tema en els correus electrònics. El fet que aquestes normes no siguin compartides per altres modalitats comunicatives de la nostra quotidianitat ocasiona que sovint siguin desconegudes per molts usuaris, fins i tot per aquells que fa temps que s'han incorporat al món dels sistemes de comunicació propis d'Internet.

Principi 8: ús d'emoticones.

La funció de les emoticones va més enllà de mostrar alegria o tristor a partir d'una simulació del gest facial amb signes del teclat: desenvolupen una funció pragmàtica lligada a l'atenuació d'actes d'amenaça de la imatge dels interlocutors.⁵

Quan facis un comentari sarcàstic sense cap tipus de mala intenció, intenta acompanyar-lo amb una cara somrient :) per evitar que el teu interlocutor s'enfadi o simplement ho mal interpreti. (Què és l'irc?, 2000)

Principi 9: estalvi de recursos tipogràfics.

Prohibicions: VII Fer un ús abusiu de les majúscules (ja que suposa que s'està cridant) o un abús sistemàtic dels colorins a l'hora d'escriure pel [canal de xat] general. (Normes del #Catalunya, 2000)

Quan escriguis, fes-ho sempre amb minúscula, ja que se suposa que si ho fas amb majúscula, estàs cridant. (Què és l'irc?, 2000)

Principi 10: tema del correu electrònic o subject.

El tema o *subject* d'un correu indica amb poques paraules el contingut del missatge als receptors.

7. Feu servir noms significatius en els «temes» dels missatges, canviant-los si canvieu de tema a la xerrada. Molts usuaris d'Internet reben molts missatges cada dia, i alguns són selectius a l'hora de llegir. (Parlem, 1997)

Conclusions

Hem vist com la *netiqueta*, en tant que codi explícit que regeix la CMO, censura qualsevol agressió entre els usuaris de la xarxa i vetlla per la cooperació en els actes comunicatius. En definitiva, una de les particularitats de la CMO com la *netiqueta*, supleix alguns aspectes característics de la conversa presencial com les màximes conversacionals i de cortesia.

Les normes que hem vist són un conjunt de consells perquè la comunicació entre els usuaris tingui èxit. No cal dir que l'acompliment és voluntari, ara bé, cal assumir que la transgressió de les regles pot comportar l'expulsió d'un xat, d'un fòrum o d'una llista de distribució. En aquest sentit, seria recomanable que els webs que ofereixen serveis de xats i els webs governamentals, universitaris, comercials, etc. que empren el fòrum de debat i el correu electrònic com a plataformes de comunicació, oferissin una *netiqueta* amb unes normes bàsiques per garantir una comunicació de qualitat entre els seus usuaris.

Bibliografia

- BALADRE (1997): *Informació bàsica de la llista Xerrar*. <<http://www.geocities.com/Athens/Parthenon/4031/xerrar.htm>>
- BROWN, P.; LEVINSON, S.C. (1978): *Politeness some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, (2a. ed. corr., 1987).
- Democràcia.web. Codi ètic (1999). <<http://www.democraciaweb.org/netique.htm>>
- E-Mail Etiquette (1996). <<http://www.netpath.net/~gwicker/email.htm>>
- GOFFMAN, E. (1973): *La mise en scène de la vie quotidienne, 2. Les relations en public*. París: Minuit. (Traducció de *Relations in public: microstudies of the public order*, 1971).
- GRICE, H.P. (1975): «Logic and conversation». A: COLE, P.; MORGAN, J.C. (eds.): *Syntax and semantics*. Nova York: Academic Press, vol.3: *Speech acts*, p. 41-58.
- HAMBRIDGE, S. (1995): *Netiquette Guidelines*. Versió francesa disponible sota el títol *Les règles de la netiquette* a l'adreça: <<http://www.sci.ucl.ac.be/SRI/rfc1855.fr.html#statut>>
- MARCOCCIA, M. (1998): «La normalisation des comportements communicatifs sur Internet: étude sociopragmatique de la Netiquette». A: Guégen, N.; Tobin, L. (eds.) *Communication, société et internet*. París: L'Harmattan, p. 15-32.
- Normes del canal #Catalunya de xat vinculat al servidor DALnet* (2000). <<http://ircat.com/normes.htm>>
- Parlem. Llista de distribució de correu del servidor Tinet* (1997). <<http://www.fut.es/~vollist/Nettiques/parlem.htm>>
- PAYRATÓ, L. (1996): *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València, 3 ed.
- Què és l'irc? Netiquettes* (2000). <<http://ircat.com/irc.htm>>
- RINALDI, A. (1995): *The Net: User Guidelines and Netiquette*. <<http://www.fau.edu/rinaldi/net/index.html>>
- SHEA, V. (1994): *Netiquette*. San Francisco: Albion Books. <http://www.albion.com/netiquette/book/09637025_13p32.html>
- TORRES, M. (1999a): *Les interjeccions: aproximació pragmàtica a partir de converses presencials i virtuals* [Tesi de llicenciatura inèdita]. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- TORRES, M. (1999b): «Els xats: entre l'oralitat i l'escriptura», *Els Marges*, 65, p. 113-126. <<http://perso.wanadoo.es/mtorresv/art-emot.html>>
- TORRES, M. (2001): «L'analyse du discours médiatisé par ordinateur: l'apport de la linguistique à la société de l'information». *Actes du colloque La Communication Médiatisée par Ordinateur : un carrefour de problématiques* (Université de Sherbrooke, Quebec, 15-16 de maig 2001). <<http://grm.uqam.ca/cmo2001/torres.html>>
- TORRES, M. [et alii] (ed.) (2002): *Actes de la I Jornada sobre Comunicació Mediatitzada per Ordinador en Català (CMO-Cat)*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona. <<http://www.ub.es/lincat/cmo-cat/>>
- TORRES, M. (2003): «La llengua catalana en la comunicació a Internet: qüestió de codis». *Llengua i Ús. Revista Tècnica de Política Lingüística*, 26.
- TORRES, M.; CUENCA, M. J. (en premsa): «La norma en les converses virtuals o xats». *Actes del XIII Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*

Notes

1. El text prové de la tesi de llicenciatura de Torres (1999a) i es pot considerar la continuació de l'article «Els xats: entre l'oralitat i l'escriptura» (Torres, 1999b). No hem actualitzat volgut els exemples perquè representen una mostra de les *netiquettes* en català que hi havia a Internet abans del 2000.
2. Només a títol informatiu, el primer correu electrònic s'envià el 1972 i el primer xat data del 1988, però la popularització d'aquests sistemes ha tingut lloc a la dècada dels 90. Es calcula que l'any 2002 es van enviar cada dia només als Estats Units vuit milions de correus electrònics.
3. Per evitar l'anglicisme *netiquette*, el Centre de Terminologia TERMCAT proposa *etiqueta*, però en aquest article hi afegirem una *n-* per evitar homonímies i parlarem de *netiqueta*. Aquesta institució defineix el terme com a «conjunt de regles de convivència i normes de conducta que han de seguir els usuaris d'Internet» (cf. Neoloteca a l'adreça <<http://www.termcat.net/>>).
4. Per conèixer alguns treballs sobre comunicació mediada per ordinador en català, vegeu Torres [et al.] (2002). Per a lectures més específiques sobre anàlisi del discurs als sistemes de comunicació d'Internet i sobre llengua catalana a la xarxa, vegeu Torres (2001, 2003) i Torres i Cuenca (en premsa).
5. Per a una anàlisi pragmàtica sobre les funcions de les emoticones, vegeu Torres (1999).